

פנינים מתורת רבינו הגאון
רבי רב הבון
קוק שליט"א
ע"ה"ק טבריה ת"ו

ושפיר יכלו ע"י התבדלות זו לשמור על לשונם, שמם, ומלבושם.

וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נֹדַע הַדְּבָר (ב, י"ד)

מדוע וממה ירא משה/עומק שעבוד מצרים נבחן עתה בתגובתם של דתן ואבירם על הריגת המצרי

וברש"י כתב וז"ל: "מדרשו נודע לי הדבר שהייתי תמוה עליו מה חטאו ישראל מכל ע' אומות להיות נרדים בעבודת פרך אבל רואה אני שהם ראויים לכך", ע"כ.

ולכאורה צריך כאן ביאור, ממה ירא משה, ומחו "אכן נודע הדבר", אלא הביאור הוא כך, דהנה דתן ואבירם, ידעו גם ידעו שמשה רבינו הרג את המצרי ע"י שם המפורש, שהרי אמרו למשה "הלהרגני אתה אומר", דהיינו "בשם המפורש" כדפירש"י.

ומזה ירא משה רבינו, דהיינו שבנ"י הגיעו לכוזה מצב שאפילו רואים בעיניהם ממש, שמשה רבינו יכול במקום טומאה שזכה של תועבת מצרים, (עד כדי שאחמ"כ במכות מצרים, הוצרך לצאת מהעיר, בכדי להזכיר שם שמם, שנאמר "בצאתי את העיר, אפרוש כפי") להרוג ע"י שם המפורש, ושם המפורש הוא גובר על כל כוחות הטומאה הנוראים שמסביב, ועדיין לא משפיע מאומה על לבם האטום, על זה אומר 'משה רבינו', "אכן נודע הדבר", אכן גדול כח וטומאת 'שעבוד מצרים', שהצליח לבטל מלבם את ההרגשים של כל יהודי.

וַיִּבְאֵר הָרַעִים וַיִּגְרְשׁוּם

וַיִּקַּם מֹשֶׁה וַיֹּשְׁעֵן וַיִּשְׁקְ

אֶת צֹאנֵם (ב, י"ז)

ביאור דברי הרמב"ם המביא

ראיה מפסוק זה על

ענותנותו של

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם אֵת

יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ כְּאֹ (א, א)

יסוד גאולם של ישראל שלא שינו בג' דברים נעוץ

בביאתם לארץ מצרים בצורת

גרים ולא תושבים

ומצינו במדרש שהתקשו חז"ל (שמו"ר א' ד') בלשונו של הפסוק, דלשון 'הבאים' הוא לשון הווה שכעת הם באים, ולכאורה שייך יותר לכתוב לשון עבר 'באו מצרימה', דהלא כבר ירדו כמה שנים קודם לכן.

אלא נראה לומר דהנה בגמ' (ב"ב ח.) מבואר, דככל שאדם גר זמן רב יותר בעיר, כך נחשב יותר כאחד מבני העיר, ומובא שם בגמ' כמה דרגות לכך, שלושים יום, ג' חודשים, ששה חודשים, ולאחר שעברה שנה שלימה, הרי הוא כבר נחשב כתושב עיר זו לכל דבר ועניין.

והנה ידועים דברי המדרש (שהש"ר ד', כ"ד) עה"פ "גן נעול אחותי כלה", דבזכות ג' דברים הללו נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו שמם, ולשונם, ומלבושם, וממציאות זו שלא שינו שמם ולשונם, נמצינו למדים שבני ישראל החזיקו את עצמם נגד ה'זרם', לא להיות כאנשי המקום אנשי מצרים, ולא להדמות להם בלבושם, לשונם, ומלבושם.

ולכאורה עפ"י דברי הגמ' הנ"ל, שמביאה דרגות בזמן מגורים, להיחשב כבן המקום, הלא הם גרו שם הרבה יותר משנה, ובכל זאת הצליחו לא להחשיב את עצמם כתושבי המקום, ולנהוג מנהגי המקום, המצריים.

כל זאת הוא רק משום שכל הזמן היו בבחינת "באים", דהיינו באנו הרגע ממש, ואין לנו כאן במצרים שום 'עבר', ושום 'ותק', משום שאין אנו חפצים כלל להיקרא ולהיכלל כתושבי המקום,

שפה
לנאמנים

פניני משה ומתן עם רבינו

[בשבוע זה ברצונינו להביא כאן מע"ג במה חשובה

זו מו"מ של הלכה עם רבינו שליט"א, ועל אף שכבר

עלה נושא זה בבתי המדרשות, ודשו בשאלה זו

רבים, אמנם לא יכלנו למנוע טוב מבעליו, להביא

ראיותיו של הייחודיות של רבינו, וכוח הדימוי

העצום בין מילתא למילתא, ולשמח לב העמלים

בתורת משה ובחוקי חורב].

השונה מים בכדי שלא יצמא בעתיד אי

מקרי שונה לצמא

הנה ידועה ההלכה, שאין מברכין שהכל על כוס מים, אלא 'לצמא', דהיינו אם הוא צמא למים, אבל אם אינו צמא אינו מברך, וישל"ע באחד שעומד לצאת לדרך ארוכה, ובכדי שלא יצמא בדרך, שותה הרבה מים קודם צאתו, על אף דעתה אינו צמא כלל, אי אמרינן דבכה"ג מברכין על כוס מים ששותין בכדי שלא יצמא בעתיד, או דשרי לברך רק אם הוא צמא בעת השתיה ממש.

והנה בדיני צדקה מצינו, דיותר יש מצווה בנתינה לעשיר, העומד לרדת מנכסיו בכדי שלא יעני, מאשר הנותן לעני עצמו, ולכאורה חזינן בזה דהפועל היוצא נכלל בעצם הדבר, שאע"פ שעכשיו אינו עני, אלא רק עומד להיות עני בכל זאת שייך בו מצוות צדקה, וא"כ ה"ה הכא, ששונה בכדי שלא יצמא, נכלל בכלל שתיה לצימאון, אמנם יש לחלק, דלגבי מצות צדקה, הרי חזינן בלשון הרמב"ם, דיותר מעולה היא הצדקה שנותן לעשיר שלא יעני, ומשמע מדבריו דמאי דנכלל זה במצוות צדקה, הוא דבר פשוט, כיון דצדקה אינה דווקא לעני, אלא גם בכה"ג שלא יעני, והחידוש הוא שהיא צדקה מעולה יותר, כי זהו בסתר ממש, משא"כ בנידון דידן, דלזה אין לנו ראיה, המשן בעמוד הבא

משרע"ה/יסוד כללי בהלכות דעות ומידות

כתב הרמב"ם (הל' סנהדרין, פ"ב ה"ז) וז"ל: "ובכלל אנשי חיל, שיהיה להן לב אמיץ, להציל עשוק מיד עושקו, כענין שנאמר: "ויקם משה ויושיעו". ומה משה רבינו 'עניו', אף כל דיין צריך להיות 'עניו', ע"כ. ולכאורה יש לעיין ברמב"ם, מהיכן מצינו בפסוק זה שמשה רבינו היה עניו, ומדוע א"כ מביא הרמב"ם ראייה לענווה מפסוק זה.

אלא הביאור הוא כך דמידת הענווה, שונה היא במהותה ממידות אחרות, דבכל המידות האחרות, מועיל לכפות את יצרו וטבעו, כגון שבטבעו נוטה לקמצנות נוראה, יכול לכפות את יצרו הרע, ולהתנהג זמן מה בפזרנות גדולה מאוד, עד שמרגיש שהגיע בנפשו לדרך הממוצע, וכגון אדם שבטבעו דובר שקרים, יכול לכפות את עצמו ולומר אך ורק את האמת, ומכיון שכך הרי הוא כבר לאלתר נחשב ונקרא

'דובר אמת', משא"כ מידת הענווה. כשבעל גאוה, כופה את עצמו להתנהג במידת הענווה, הרי זה מאוס ביותר, ולא מקרי עניו כלל, אלא צריך לשבר אצלו את ההרגשים של גאוה, עד שבאמת יגיע לדרגה שמרגיש בנפשו שהיא שפילה ונמוכה, ואז יכול להגיע לידי דרגת ענווה אמיתית.

ממילא מעשה זה, הוא עת ניסיון ושעת מבחן, שמשה רבינו רואה את הרועים מתנכלים לבנות יתרו, באם ענוונותו לא היתה אמיתית, ובאה לו רק ע"י כפייה, הרי שבמצב כזה היה שומר על כבודו, ואומר לעצמו מה לי להתעבר על ריב לו לי, אבל מאחר ומידת הענווה האמיתית שלו היתה שמרגיש בעצמו ובנפשו שאינו כלום "ונחנו מה". ממילא לא חס על כבודו להתעבר ולהציל את בנות יתרו מרודפייהם, וע"כ שפיר טפי מייתי הרמב"ם פסוק זה לראיה על ענוונותו האמיתית של משה רבינו.

רבינו מוסר את נפשו לתעניותיו עבור הציבור

ביום שני סמוך לחצות הלילה עת אשר ישבנו קמיה רבינו לדון עמו במו"מ של הלכה, [בסוגיא המובאת כאן במדור שפה לנאמנים], ולפתע ביקש מעמנו רבינו לישב על המטה, ביחד עם מקורבו חביבו הרה"ג רבי חיים דיין שליט"א (אשר מוסר נפשו לגלות למקום תורה מיד שבוע), ולהתיר לו את נדרו שקיבל עליו תענית, (כידוע אשר ממוצאי שמחת תורה דהאי שתא רבינו רוב זמנו שרוי בתעניות) מאחר והוא מרגיש חולשה, וחולשה זו מפריעה לו ביישוב הדעת הראוי לתורה ותפילה, ואמרנו דודאי חייב רבינו להפסיק מאחר והרבים צריכין לו, ומיד ענה רבינו בתוקף, שאין זו הסיבה, מאחר והציבור דווקא כן צריכין את התעניות, כי מי יודע מה ילד יום, כמו שרואים לדאבונינו בתקופה האחרונה, אלא להתיר הנדר כאיש פרטי, וחזר ע"ז כמה פעמים, כמו איש פרטי שיש לו חולשה, ושוב בירר וחזר לאחמ"כ כמה פעמים, אם התרנו לו כאיש פרטי שיש לו חולשה, כי בלא זה לא חל ההתרה, כי אין זה טובת הציבור, ולומר בפה מלא, שעכשיו אינו מחויב לציבור מרוב חולשתו, וא"כ יוכל לקבל ההתרה, והוספנו שצריכים לדעת הפתח להנדר אבל מה נעשה אנו ואפי"נ נחיה עוד מאה שנה לא נוכל להבין מהי כוונת רבינו "יישוב דעת נכון לתורה ולתפילה", ולא ענה ולא מידי על זה. פלאי פלאים כמה לא חלי ולא מרגיש האי גברא רבא שכל תעניותיו באפיסת כוחות, רק לטובת הכלל והציבור, ולטובת הכלל זה עד מסירות נפש ממש.

מכתב אשר קבלנו השבוע והבאנו לתועלת הלומדים עדותו של בעל איילת השחר זיע"א על נשמתו של רבינו

כבוד רבני המערכת שיחיו, הייתי היום בניחום אבלים אצל בני הגה"צ ר' יוסף סלר זצ"ל, ובין הדברים סיפר הבן ר' אהרן שהינו ראש כולל חשוב באלעד, שהוא שמע מעד נאמן, שהגראי"ל שטיינמן זצ"ל אמר על הרב הצדיק רבי דב קוק שליט"א, שיש לו נשמה מלפני 300 שנה!!! אשרינו שזכינו לקדוש ישראל בדורינו החשוך. העלון מאד מאד יפה, אני נהנה בכל שבוע, שבוע טוב. י. אלטמן.

[א.ה. בנותן טעם ובתוספת למכתב הנ"ל, יש להביא כאן מה שהבאנו בגיליון 51 פרשת שמיני שפעם אחת נכנסו למרן הגראי"ל זצ"ל ראש ישיבה לצעירים מפעיה"ק טבריה, (ע"ש של הגה"ק בעל הקובץ שיעורים זיע"א), ביחד עם כמה מעסקי ופרנסי חלק מהעיר, והציג ראש הישיבה הנ"ל, את העסקנים והפרנסים, קמיה הגראי"ל שטיינמן, ובתוך הדברים התבטא אחד מהעסקנים הנ"ל על רבינו שליט"א ואמר שהנהגתו ואורחותיו עפ"י סוד וקבלה הם, ואינם עולות בקנה אחד עם דרך הישיבות. לאלתר נזעק מרן הגראי"ל ואמר: אכן, כן, גם בעוה"ב הוא לא יעלה עמנו בקנה אחד מכיוון ומאחר שהוא יהיה רחוק, רחוק, רחוק, מאתנו].

ברכת מזל טבא וגדיא יאה

קמיה ידידנו הנעלה אשר עומד לימין המערכת בלב ונפש חפיצה

הרה"ג רבי יעקב ישראל שניידר שליט"א

מראשי חבורת הגרא"ב פינקל זצ"ל בישיבת מיר ירושת"ו

לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו שתחי' יזכו אביה ואמה לגדלה לתורה ולחופה ולמעש"ט אכ"ר מתוך נחת והרחבה

הגיליון ננדב לע"נ היקר והנעלה כמר יהודה בן כמונה אליה זצ"ל נדבת בתו הרודצ'ו"ח גב' רויטל שתחי'

ברכות שמים ממעל למקורבו של רבינו ידיד ה' וידיד עמו הר"ר גלעד משאט שיחי' על עזרתו החשובה

וכבר ידועה מחלוקת התוס' והרמב"ם, בסוגיא ד'מצמצם', לדעת התוס' (ב"ק נ"ו ע"א) היכא שכפתו במקום שסוף חמה לבוא, דחייב, משא"כ דעת הרמב"ם (הלכות רוצח פ"ג ה"י) שפטור, ולכאורה יסוד מחלוקתם היא אי אמרינן דצמצום הוי כמעשה, או לא, וה"ה הכא היה מקום לדמות למחלוקת זו ולומר דכעושה פעולה עכשיו שלא יצמא, אי דמי למצמצם ונקרא מעשה, או לא.

אמנם נראה דכל זה שייך לומר רק אי נימא דמאי דבעינן שיהא צמא בשתייתו, הוא בכדי שיהא לו סיפוק בצרכי הגוף משתייתו, והיכא דאינו צמא אין לגופו שום תועלת משתייתו, ע"ז הוכחנו דלכאורה תליא במחלוקת הראשונים הנ"ל, אבל אי נימא דהסברא דבעינן 'לצמא' שיהא צמא בשתייתו, הוא משום דבלא צימאון, אין לא הנאה עכשיו מהשתייה, ובברכת הנהיגין נתקנה רק בהיכא דנהנה. א"כ לא שייך כלל למחלוקת הראשונים.

ובאמת נראה להוכיח דזוהי סברת הדין של השותה מים לצמא, דהרי מצינו בגמ' (סוכה מ' ע"א) דאכילה נקראת הנאתו וביעורו שוה, א"כ כשאין נהנה בשעת שתייה, אין כאן מעשה שתייה כלל, שנוכל לחייבו לברך, דהרי אין הנאתו בשעת ביעורו, דהיא שעת השתייה, א"כ אין זה נקרא שתייה, וא"כ לפי"ז אמר רבינו דאין לברך 'שהכל' ביצא לדרך ושותה עתה, בכדי שלא יצמא לעתיד.

שפה לנאמנים - המשך

שהשותה בכדי שלא יצמא, אם הוא בכלל שתייה לצימאון, וא"כ לא שייך להביא ראייה מהתם.

ובגמ' שבת (צ"ד ע"ב) איכא מחלוקת אמוראי, במוציא חצי זית מן המת, והשאיר כזית, שעדיין הטומאה נשאת בבית, האם חייב משום הוצאת שבת, משום דהואיל ואם יבוא עוד אחד, ויוציא חצי זית נוספת יפסק מלטמא, דלא נשאר כזית בבית, ולכאורה היה מקום לדמות מחלוקת זו לסוגיין, דהלא עושה מעשה שאינו מועיל עכשיו כלום, אבל ע"י פעולתו ומעשהו הוא מועיל להבא, באותה פעולה שהיה צריך לעשות עכשיו.

ואע"פ דהיה קצת מקום לחלק, דבשותה מים הוי ממש מעשה גמור של שתייה, משא"כ התם במוציא 'חצי זית', הרי דעדיין מחוסר מעשה, מאחר דחבירו צריך לבוא ולהוציא חצי זית נוספת, בכדי להשלים למעשה, אמנם נראה דעדיין תלוי במחלוקת, כי במלאכת שבת אנו רואין את פעולתו עכשיו, כעין מעשה שבת גמור, אי נימא דיש כאן תוצאת פעולה בהמשך, ולא משני מידי דמחוסר מעשה, כמו בכל השיעורין שמנו בגמ' שם, דנקרא שיעור חשוב למלאכת שבת, אפי' שעדיין מחוסרין מעשה. אמנם בכל זאת היה שייך לחלק, בין חשיבות לעניין 'מעשה שבת', דנקרא חשיב, לבין המעשה גופא, דשתיית המים בכדי שלא יצמא, אי מקרי מעשה בזה שיהא לו מזה תועלת להבא.

הדפסת העלון לע"נ רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג'א זצ"ל
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זדיהן זצ"ל
מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל

